

*Любов Григорівна САМОЙЛЕНКО,
завідувачка археологічного музею
Київського національного університету
іменні Тараса Шевченка (Київ).*

І. Г. ШОВКОПЛЯС У КИЇВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У статті на основі архівних матеріалів викладені окремі аспекти біографії видатного українського вченого І. Г. Шовкопляса, його педагогічної діяльності у Київському державному університеті імені Т. Г. Шевченка.

Ключові слова: І. Г. Шовкопляс, основи археології, кафедра археології та музеєзнавства, Київський університет.

This article contain some aspects of the biography of the famous Ukrainian scientist I. H. Shovkoplyas and his educational activities at the Kiev State University T. G. Shevchenko based on the archival materials.

Keywords: I. G. Shovkoplyas, the basics of archeology, Department of Archaeology and Museum Studies, Kyiv University.

В статье на основе архивных материалов изложены некоторые аспекты биографии выдающегося украинского ученого И. Г. Шовкопляса, его педагогической деятельности в Киевском государственном университете имени Т. Г. Шевченко.

Ключевые слова: И. Г. Шовкопляс, основы археологии, кафедра археологии и музееведения, Киевский университет.

Із І. Г. Шовкоплясом мені пощастило бути знайомою особисто. Після першої своєї археологічної експедиції у 1972 р. на Ак-Каю (Крим; керівник експедиції Ю. Г. Колосов) я приходила в Археологічний музей Центрального науково-природничого музею на волонтерських засадах шифрувати експедиційні матеріали, що поступили до фондів музею. Ю. Г. Колосов, звісно, представив мене завідуючому музею — Івану Гавриловичу Шовкоплясу. Моє завдання передбачало майже щоденну працю у фондах, на що обов'язково потрібно було отримати дозвіл керівника. Тож тоді ми доволі часто

зустрічалися і лише віталися. Для мене, тоді невдалої абітурієнтки, що вдруге отримала фіаско, вступаючи на істфак КДУ¹, Іван Гаврилович видавався майже пам'ятником — високий, статний, небагатослівний, але чемний і привітний. Закинуте назад волосся відкривало високе чоло, замислений погляд, стиснуті вузькі уста, завжди ошатний костюм і краватка з першого погляду визначали людину інтелігентну, розумну, зосереджену, що викликало глибоку повагу. Він завжди був дуже офіційний. Я жодного разу не чула, аби він голосно й емоційно говорив чи сміявся, хоча співробітники музею були доволі галасливими. Вітаючись, він завжди уважно дивився в очі та трохи схилив голову. Мені, зовсім юній і невпевненій у собі особі, такий прояв звичайної доброзичливості був дуже приємним і навіть трохи лестило, що така поважна і відома людина так чемно вітається. На той час І. Г. Шовкопляс мав усі можливі регалії, до котрих прагнуть молоді науковці: доктор наук, професор, керівник Археологічного музею з ким усі радилися; відомий дослідник і, найголовніше, — живий автор першого українського підручника з археології [15]. Ще тоді, у кінці 1972 р., у музеї жваво обговорювалася участь І. Г. Шовкопляса у презентації в Японії на національній науковій виставці археологічних українських раритетів, серед яких основним була реконструкція житла з Межиріцької палеолітичної стоянки. За радянських часів подорож до Японії — подія непересічна і теж була ознакою високого наукового визнання. У мене й досі збереглися дві поштові листівки з японськими ієрогліфами, віддрукувані в Японії до виставки як сувеніри та подаровані І. Г. Шовкоплясом.

Так само і подальше ми лише ввічливо віталися на кафедрі археології та музеєзнавства у 1974 р., коли я вже навчалася на вечірньому відділенні КДУ та працювала в госпдогвірній експедиції університету. В останнє я бачилася з Іваном Гавриловичем у жовтні 1991 р. на конференції у смт. Білгородка, на якій ми вже обговорювали окремі наукові питання. Іван Гаврилович цікавився тезами однієї регіональної конференції, що не дійшли до бібліотеки, а йому вони конче були потрібні для бібліографічного покажчика. Він був таким же спокійним, поважним і чемним, але вже трохи неначе стомленим і не таким офіційним. Звичайною ж людиною з особистими амбіціями, прагненнями, вчинками у взаємостосунках з колегами, він для мене став набагато пізніше, коли його вже не стало. Він зійшов з того високого п'єдесталу, але не втратив повагу за знач-

---

¹КДУ — Київський державний університет ім. Т.Г. Шевченка, нині — Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

ний науковий внесок в дослідження археології, в музейну справу, а його бібліографічні довідники стали настільними книгами, незамінними у роботі. Просто гордовитий учений став «живіший», «людяніший», перестав бути складеним лише з суцільних позитивних епітетів. Його життєпис для мене відійшов від традиційного тону хвалебної тональності некрологів.

Цією публікацією хотілось би внести уточнення у деякі дати біографії І. Г. Шовкопляса, що кочують по різних виданнях (адже біографіка потребує точних фактів). Грунтуючись на документах його особової справи та інших архівних документах, долучаючи усні спогади колег і студентів, хотілося б висвітлити деякі обставини, пов'язані з його роботою в університеті. І хоч сторінка співпраці ученого з кафедрою доволі коротка, вона, ймовірно, мала вплив на його подальшу долю та біографію.

І. Г. Шовкоплас вихованець історичного факультету Київського держуніверситету. Він через війну навчався з перервою: від вересня 1938 р. до червня 1941 р., а потім відновився у 1944 р. і 20 лютого 1945 р. рішенням Державної екзаменаційної комісії йому присвоєно кваліфікацію історика. Так засвідчує «Личный листок по учету кадров», заповнений власноруч і нотаріально завірена копія диплому² [1, арк. 3, 5]. І хоч він не спеціалізувався по кафедрі археології, як багато хто зі співробітників Інституту археології на період 70-х років, але слухати «Основи археології» у викладанні Л. М. Славіна йому, можливо, довелося, бо Л. М. Славін від 1939 р. уже працював в університеті, а у жовтні 1944 р. постала й кафедра археології [12, с. 40–41].

Уперше до біографії І. Г. Шовкопляса мені довелося звернутися на початку 2000-х рр., коли розпочалася підготовка збірника з історії історичного факультету, присвячена 170-й річниці заснування університету. До літопису факультету планувалося додати біографії усіх професорів, які працювали на факультеті. При підготовці біографічної довідки я звернулася до наявних на той момент публікацій про Івана Гавриловича [11, с. 314]. Основним джерелом серед них була вступна стаття академіка О. С. Онищенко до бібліографічного покажчика [3, с. 5–20, 77–79], який був виданий ще за життя дослідника. Саме через довіру до джерела я повторила помилку, вказавши, що з 1971 до 1974 р. Іван Гаврилович — професор кафедри археології та музеєзнавства КДУ. Але документи особової справи вносять деякі поправки.

---

²У статі Л. В. Кулаковської помилково вказано рік вступу до університету 1939 р. [4, с. 9].

Так, 27 жовтня 1971 р. І. Г. Шовкопляс подає на ім'я ректора університету М. У. Білого заяву з проханням зарахувати його на посаду професора кафедри археології на 0,5 ставки [1, арк. 2]. Але за наказом ректора № 483 від 6 листопада його зараховано «на умовах штатного сумісництва на 0,5 ставки старшого викладача з 1 листопада на 1971/72 навч[альний] рік з окладом 160 крб. на м-ць» [1, арк. 1]. Зазначимо також, що правове регулювання роботи за сумісництвом у часи СРСР відрізнялося від сучасного і далеко не всі категорії робітників і службовців мали таку можливість, а ті, кому дозволялося працювати за сумісництвом, повинні були подати дозвіл із основного місця роботи. Відповідно, такий дозвіл на бланку Інституту археології з гербовою печаткою є в особовій справі Івана Гавриловича [1, арк. 11].

18 вересня 1972 р. в новій заяві І. Г. Шовкопляс знову просить зарахувати його «на 0,5 ставки (за штатним сумісництвом) професора кафедри археології та музеєзнавства» [1, арк. 26]. Наказ ректора № 455 від 24 жовтня задовольняє його прохання і його зараховують на 1972/1973 навчальний рік на 0,5 ставки професора, з окладом 115 крб. на місяць. Серед підстав зарахування фігурує дозвіл на сумісництво від Президії АН УРСР № 10/487-19 від 21.09.1972 р. [1, арк. 27]. 17 жовтня 1972 р. І. Г. Шовкопляс знову звертається до ректора з проханням дозволити «прийняти участь в конкурсі на заміщення посади професора по кафедрі археології та музеєзнавства» [1, арк. 28]. Витяги з протоколів засідання вченої ради університету сповіщають, що 18 грудня 1972 р. на основі таємного голосування 53 голосами «за» і двома «проти» І. Г. Шовкопляса було обрано за конкурсом на посаду професора, що затвердив наказ ректора № 574 від 30 грудня, призначивши йому з 25 грудня оклад на 0,5 ставки професора 160 крб. на місяць [1, арк. 30-34]. Але конкурс дав йому змогу протриматися на цій посаді лише півроку, бо наказ ректора № 212 від 14 червня 1973 р. сповіщає, що термін роботи «проф. Шовкопляса І. Г. закінчується першого липня 1973 р. в зв'язку з закінченням дозволу на штатне сумісництво на 0,5 ставки на 1972/73 навч[альний] рік» [1, арк. 35].

Отже, І. Г. Шовкопляс працював на кафедрі археології та музеєзнавства на основі штатного сумісництва від 1 листопада 1971 р. до 1 липня 1973 р., тобто, не повні два роки, з них на посаді професора майже рік (від 18 вересня 1972 р. до 1 липня 1973 р.). Тому, видається, не коректно стверджувати, що І. Г. Шовкопляс у період роботи в Київському університеті отримав наукове звання професора [порівняй: 4, с. 10]. Можливо саме через те, що І. Г. Шовкоплясу не було присвоєно звання професора, а він лише переміг у конкурсі на

посаду професора (0,5 ставки), Г. Г. Мезенцева³ у своєму довіднику «Дослідники археології України» (1997) вказує лише на докторський ступінь [7, с. 31]. Вірогідно така інформація у довідці з'явилася й через відсутність приятних стосунків між колегами кафедри... Та вічність їх примирила назавжди: вони обоє відійшли у вічність 1997 р. і їхні некрологи у щоквартальнику «Археологія» видруковані поряд [9; 10].

І хоч мені ще доводилось зрідка зустрічати на кафедрі у 1974 р. Івана Гавриловича, проте він уже не був її співробітником, явно проти власної волі. Саме 1973 р. він перестав бути і співробітником Інституту археології, а з жовтня вже працював в Центральній науковій бібліотеці. Причиною такої несподіваної рокировки, на думку О. С. Онищенко стала чергова «маланчуковська» партійна чистка початку 70-х рр., під яку підпав і І. Г. Шовкопляс. Через згадку «тоді не бажаних для згадування імен» у своєму бібліографічному покажчику «Розвиток радянської археології на Україні (1917–1966): Бібліографія» (1969) «Президія АН УРСР змушена була звільнити Шовкопляса з посади завідувача Археологічним музеєм, однак дозволила зарахувати на посаду в. о. старшого наукового співробітника ЦНБ ім. В. І. Вернадського» [3, с. 17–18].

Навряд чи такі «Президія була змушена». За кожним офіційним рішенням стоять люди, часто із своїми власними амбіціями і особистими прагненнями. Стосовно університетської кафедри, то після звільнення через хворобу у вересні 1970 р. її засновника і довголітнього завідувача Л. М. Славіна⁴, працювати залишилися його вихованці: кандидат історичних наук, доцент М. М. Бондар⁵ та доктор історичних наук (1969), доцент Г. Г. Мезенцева [13, с. 230], для яких І. Г. Шовкопляс був вагомим конкурентом і тому ставлення до нього залишалось доволі напруженим. На кафедрі точилася своя конкуренція і за професорство, і за можливість очолити кафедру. І хоча Г. Г. Мезенцева невдовзі стала професором і «начебто мала підстави

---

³Мезенцева Г. Г. (1923–1997) — археолог, музеєзнавець, доктор історичних наук (1969), професор (1970). У 1950–1976 рр. працювала на кафедрі археології та музеєзнавства Київського університету. Викладала курси з археології Київської Русі, стародавніх слов'ян, історії та теорії музейної справи та краєзнавства.

⁴Славін Л. М. (1906–1971) — археолог, педагог, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент АН УРСР (1939), лауреат Державної премії України у галузі науки і техніки (1977, посмертно), директор Інституту археології АН УРСР (1944–1945), завідувач кафедри археології та музеєзнавства Київського університету (1945–1970). У 1938–1971 очолював історико-археологічний заповідник «Ольвія».

⁵Бондар М. М. (1921–2000) — історик, археолог, доктор історичних наук (1981), професор (1984), очолював кафедру археології та музеєзнавства в Київському університеті (1970–1987).

претендувати на завідування кафедрою, — проте цього не сталося», як зазначають у своїй статті Є. Ліньова і Ю. Омельченко [6, с. 17]. Перемогла гендерна політика та наявність партійного квитка. Виконувачем обов'язків завідувача кафедри довго залишався доцент М. М. Бондар, який став професором лише 1984 р., після захисту докторської дисертації (1981). І хоча науковий доробок у нього був набагато скромніший, ніж у його колежанки Г. Г. Мезенцевої, а тим паче у І. Г. Шовкопляса, його членство у рядах КПРС і положення учасника (інваліда) війни переважило. Ще одна вагома причина не приймати до своїх рядів І. Г. Шовкопляса полягала в тому, що вони були вихованцями Л. М. Славіна, у якого відносини з І. Г. Шовкоплясом склалися вкрай неприязні через інцидент 1959 р., який має стосунок до підручника з основ археології і, врешті решт, до біографії Івана Гавриловича.

В особовому фонді Л. М. Славіна у Науковому архіві Інституту археології НАН України зберігаються автографи та машинописні копії листів, адресованих заступнику міністра освіти УРСР С. Т. Завало, до видавництва «Радянська школа», у партійний комітет Академії наук УРСР і в парторганізацію ІА АН УРСР [8, арк. 1–17]. Зі змісту листів Л. М. Славіна стає зрозумілим причина відмови видавництва в публікації його, Славіна, курсу «Основи археології». Суть справи полягала в тому, що після затвердження до друку підручника «Основи археології» та внесення його на початку 1959 р. до планів видавництва, несподівано з'ясувалося, що «як автор підручника «Основи археології» обговорюється також кандидатура І. Г. Шевкопляса⁶, який подав свій проспект» [8, арк. 2, 5].

Л. М. Славін був здивований вчинком «тов. Василенко», завідувача редакцією історії зазначеного видавництва. Далі він повідомляє про їхню зустріч, що відбулася 17 липня 1959 р., на якій було укладено усну угоду про те, що він (Славін) залишається єдиним автором підручника. «Але пізніше, тов. Василенко відмовився від цієї домовленості і видавництво звернулося до Міністерства освіти з проханням — замінити в планах моє прізвище на прізвище Шевкопляс. Жодного серйозного аргументу проти мене не наводиться. В офіційних листах взагалі доводів немає, а в закулісних розмовах тов. Василенко ... прагне згнатьбити мене...». Нижче Л. М. Славін чітко, по пунктах, викладає свої «мотиви», за якими «з точки зору справедливості і доцільності», автором підручника повинен бути він, а не І. Г. Шовкопляс [8, арк. 6, 9, 16; 13, с. 232–233].

Усі чотири листи практично ідентичні в частині викладення суті конфлікту, аргументів на свою користь, а також докорів у бік «тов.

⁶У російськомовному оригіналі: И. Г. Шевкопляс.

Василенко» і І. Г. Шовкопляса, але листи до партійних організацій дещо ширші. Вони починаються з пояснення Л. М. Славина, що приводом для його заяви став «неетичний вчинок заступника директора Інституту археології І. Г. Шевкопляс, абсолютно недостойний високого звання комуніста», а закінчуються закликком: «Партійна організація повинна сказати тов. Шевкопляс своє вагоме слово». І партійна організація мабуть сказала своє вагоме слово. Звернувшись до виписки з трудової книжки І. Г. Шовкопляса [1, арк. 8–9], побачимо, що аспірант Інституту археології після захисту кандидатської дисертації відразу був зарахований на посаду Вченого секретаря, а вже за рік переведений на посаду виконувача обов'язків заступника директора по науковій частині, що вимагало певного хисту до організаційної роботи, високого наукового рівня та довіри керівництва. Та раптом після десяти років добросовісної роботи, 11 січня 1960 р. наказом № 5 його переведено на посаду звичайного старшого наукового співробітника відділу первісної археології. Амбітному науковцеві І. Г. Шовкоплясові лише 1 вересня 1968 р. дозволили очолити музейний відділ Інституту археології в структурі ЦНПМ (наказ № 134 від 30 серпня 1968 р.).

Мусимо визнати, що Л. М. Славін мав певні пріоритети у викладанні курсу археології в провідному університеті країни. Його педагогічний стаж починається від 1939 р., тоді як І. Г. Шовкопляс мав досвід шкільного вчителювання історії та географії з грудня 1942 р. до червня 1944 р. і два роки читання курсу археології на кафедрі історії в Київському державному педінституті [3, с. 78], можливо на погодинній основі, бо це не відображено в документах особової справи [1, арк. 3, 8].

Л. М. Славін почав працювати над підручником із археології ще в кінці 40-х рр., а 1958 р. видання підручника було обговорено на засіданні кафедри та заплановано до друку у 1959 р. [14, с. 388–389; 13, с. 231–232] За пропозицією Міністерства освіти УРСР Л. М. Славін підготував і подав до Управління підготовки вчителів нову програму курсу «Основи археології» для педінститутів, схвалену на кафедрі та в Інституті археології. Міністерство затвердило цю програму, а його курс, написаний і відпрацьований у результаті багаторічного викладання відповідав цій програмі та уже на початку 1959 р. був включений у план видавництва «Радянська школа», отже, міг би побачити світ вже 1960 р. Але І. Г. Шовкоплясу вдалося випередити Л. М. Славина. Його підручник «Основи археології» вийшов друком у 1964 р. [15]⁷ і був перевиданий 1972 р., саме коли він праг-

⁷Звернемо увагу, що в статті Л. Л. Залізняка помилково вказано 1969 р. [2, с. 7].

нув стати професором і завідувачем кафедри археології та музеєзнавства у Київському університеті.

Ці кілька архівних аркушів — не лише яскрава ілюстрація певних вчинків і звичаїв у взаємовідносинах у середовищі наукового товариства, яке, як звичайні люди (згадується оте Булгаківське: «люди как люди»), дозволяли собі сигнали у партійні органи, зрив планів видавництва тощо у конкурентній боротьбі, але й засвідчує величезну залежність науковців від політичної кон'юнктури, яка часто визначала характер людини, а відтак і кар'єру, і біографію.

Серед відгуків і спогадів, що мені довелося чути про І. Г. Шовкопляса, більшість виокремлювала його зверхність і гордовитість у ставленні як до колег, так і до студентів.

Зовсім не прагнучи заплямувати ім'я І. Г. Шовкопляса, вважаю, що і такі сторони біографії слід висвітлювати, аби образ науковця та людини був цілісний і правдивий, що зовсім не може применшити величезного наукового внеску І. Г. Шовкопляса, чий науковий доробок ще чекає на ґрунтовне дослідження⁸.

1. Архів КНУТШ. – 1973, спр. 99–пвс, арк. 1–35.
2. *Залізник Л. Л.* Іван Гаврилович Шовкопляс — видатний український учений, педагог, музейник і захисник історичної спадщини [Текст] / Л. Л. Залізник // Кам'яна доба України. – Київ : Шлях, 2011. – Вип. 14. – С. 6–8.
3. *Іван Шовкопляс* [Текст] : біобібліограф. покажчик / НАН України, НБУВ ; авт. вступ. ст. та відп. ред. О. С. Онищенко ; уклад. М. А. Воробей. – К., 1996 – 86 с.
4. *Кулаковська Л. В.* Три долі Івана Шовкопляса [Текст] / Л. В. Кулаковська // Кам'яна доба. – Київ : Шлях, 2011. – Вип. 14. – С. 9–14.
5. *Кулаковська Л. В.* Бібліографічна довідка [Текст] / Л. В. Кулаковська // Археологія. – Київ, 2002. – № 1. – С. 4–6.
6. *Ліньова Є. А.* Г. Г. Мезенцева — археолог, музеєзнавець, педагог [Текст] / Є. А. Ліньова, Ю. А. Омельченко // Український музей: зб. наук. праць. – Київ : ТОВ «Поліграфічний центр «Фоліант», 2003. – С. 9–18.
7. *Мезенцева Г. Г.* Дослідники археології України [Текст] : енциклопед. словник-довідник / Г. Г. Мезенцева. – Чернігів : Сіверянська думка, 1997. – 205 с.

---

⁸Серед публікацій, присвячених І. Г. Шовкоплясові, й досі немає сталої цифри його бібліографії: то його представляють як автора понад 130 друкованих праць [10, с. 157], то довідкова інформація подає його науковий доробок у понад 600 друкованих праць [5, с. 6], або — близько 400 [11, с. 314].

8. НА ІА НАН України, ф. 17 (Особовий фонд Лазаря Мусійовича Славіна), № 13, арк. 1–17.
9. Пам'яті Галини Георгіївни Мезенцевої [Текст] // Археологія. – 1998. – № 3. – С. 155–156.
10. Пам'яті Івана Гавриловича Шовкопляса [Текст] // Археологія. – 1998. – № 3. – С. 156–158.
11. *Самойленко Л. Г.* Шовкопляс Іван Гаврилович [Текст] / Л. Г. Самойленко // Історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка: минуле й сьогодення (1834–2004) – Київ : ПРАЙМ-М, 2004. – С. 314.
12. *Самойленко Л. Г.* Педагогічна діяльність професора Л. М. Славіна [Текст] / Л. Г. Самойленко // Археологія. – 2007. – № 1 – С. 40–50.
13. *Самойленко Л. Г.* Создание кафедры археологии и музееведения в Киевском университете [Текст] / Л. Г. Самойленко // Археологія і давня історія України : зб. наук. пр. – Київ : ІА НАН України, 2012. – Вип. 9. – С. 228–234 (рос.).
14. *Самойленко Л.* Кафедра археології та музеєзнавства, 1959 : мрії про перебудову (від комунікації до комутації без комунікаційних бар'єрів) [Текст] / Л. Г. Самойленко // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині / Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича, Нац. акад. наук України. – Львів, 2015. – Вип. 19. – С. 384–391.
15. *Шовкопляс І. Г.* Основи археології [Текст] : підручник / І. Г. Шовкопляс. – Київ : Вища школа, 1964. – 272 с.; 2-ге вид., випр. і доп. – Київ : Вища школа, 1972. – 221 с.: іл. – Бібліогр. : с. 216–220.

REFERENCES

1. Archives KNUTSh – 1973, in. 99–пвс, f. 1–35.
2. Zalizniak, L. L. (2011). *Ivan Havrylovych Shovkoplyas — vydatnyi ukraïnskyi uchenyi, pedahoh, muzeinyk i zakhysnyk istorychnoi spadshchyny* [John G. Shovkoplyas — outstanding Ukrainian scientist, teacher, museum workers and defender historical heritage]. In *Kam'iana doba Ukrainy* [Ukraine Stone Age]. (Vol. 14, pp. 6–8). Kyiv: Way. [in Ukrainian].
3. *Ivan Shovkoplyas: biobibliohrafichnyi pokazhchyk* (1996). [John Shovkoplyas: Bibliographic index]. Kyiv. [in Ukrainian].
4. Kulakovska, L. V. (2011). *Try doli Ivana Shovkoplyasa* [Three Fates Ivan Shovkoplyas]. In *Kam'iana doba Ukrainy* [Ukraine Stone Age]. (Vol. 14, pp. 9–14). Kyiv: Way. [in Ukrainian].
5. Kulakovska, L. V. (2002). *Bibliohrafichna dovidka* [Bibliographical references]. *Arkheolohiia* [Archeology]. 1, 4–6. Kyiv. [in Ukrainian].

6. Linova, Ie. A. & Jmelchenko J. A. (2003). *H. H. Mezentseva — arkheoloh, muzeieznavets, pedahoh* [G. G. Mezentsev — archaeologist muzeyeznavets, teacher]. In *Ukrainskyi muzei* [Ukrainian Museum]. (Pp. 9–18). Kyiv. [in Ukrainian].
7. Mezentseva, H. H. (1997). *Doslidnyky arkheolohii Ukrainy : entsyklopedychnyi slovnyk-dovidnyk* [Researchers archeology Ukraine : encyclopedic-dictionary]. (Pp. 31). Chernihiv: Siverianska dumka. [in Ukrainian].
8. NA IA NAS Ukrainian, f. 17, № 13, f. 1–17.
9. *Pamiati Halyny Heorhiivny Mezentsevoi* (1998). [In memory of Galina Georgievna Mezentsev]. In *Arkheolohiia* [Archeology]. 3, 155–156. Kyiv. [in Ukrainian].
10. *Pam'iaty Ivana Havrylovycha Shovkopliasa* (1998). [Memory Ivan Gavrilovic Shovkoplyas]. In *Arkheolohiia* [Archeology]. 3, 156–158. Kyiv. [in Ukrainian].
11. Samoilenko, L. H. (2004). *Shovkoplias Ivan Havrylovych* [John G. Shovkoplyas]. In *Istorychnyi fakultet Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka: mynule i sohodennia (1834–2004)*. [Faculty of History of Kyiv National Taras Shevchenko University: Past and Present (1834–2004)]. (314). Kyiv : PRIME-M. [in Ukrainian].
12. Samoilenko, L. H. (2007). *Pedahohichna diialnist profesora L. M. Slavina* [Teaching activities Professor L. S. Slavin]. *Arkheolohiia* [Archeology]. 1, pp. 40–50. Kyiv. [in Ukrainian].
13. Samoilenko, L. H. (2012). *Sozdanie kafedry arkheologii i muzevedeniia v Kievskom universitete* [Creation of the department and archeology muzevedenyia in the Kiev unyversytete]. *Arkheolohiia i davnia istoriia Ukrainy* [Archaeology and ancient history of Ukraine]. (Vol. 9, pp. 228–234). Kyiv. [in Ukrainian].
14. Samoilenko, L. (2015). *Kafedra arkheolohii ta muzeieznavstva, 1959 : mrii pro perebudovu (vid komunikatsii do komutatsii bez komunikatsiinykh bar'ieriv)* [Department of Archaeology and Museology, 1959: Dreams of the restructuring (from communication to communication barriers without switching)]. In *Materialy i doslidzhennia z arkheolohii Prykarpattia i Volyni* [Materials and Research on archeology Carpathian and Volyn]. (Vol. 19, pp. 384–391). Lviv. [in Ukrainian].
15. Shovkoplias, I. H. (1964). *Osnovy arkheolohii: pidruchnyk* [Fundamentals of archeology: a textbook]. Kyiv: Vyshcha shkola. [in Ukrainian].

І. Г. Шовкопляс у Київському університеті.

Самойленко Л. Г., завідувачка археологічного музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ).

Українська біографістика = Biographistica ukrainica. – Київ, 2016. – Вип. 13. – С. 99–110.

У статті на основі архівних матеріалів викладені окремі аспекти біографії видатного українського вченого І. Г. Шовкопляса, його педагогічної діяльності у Київському державному університеті імені Т. Г. Шевченка. Автор намагається проаналізувати цю сторінку життя дослідника в контексті людських взаємин у межах жорсткої радянської системи.

Ключові слова: І. Г. Шовкопляс, основи археології, кафедра археології та музеєзнавства, Київський університет.

I. H. Shovkopliyas at Kyiv University.

Samoilenko L. G., head of the Museum of archaeology of Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv).

Ukrainian biographical = Biographistica ukrainica. – Kyiv, 2016. – Vol. 13. – P. 99–110.

This article contain some aspects of the biography of the famous Ukrainian scientist I. H. Shovkopliyas and his educational activities at the Kiev State University T. G. Shevchenko based on the archival materials.

The author tries to analyze this page of the researcher's life in the context of human relationships within the rigid Soviet system

Keywords: I. G. Shovkoplyas, the basics of archeology, Department of Archaeology and Museum Studies, Kyiv University.

И. Г. Шовкопляс в Киевском университете.

Самойленко Л. Г., заведующая археологическим музеем Киевского национального университета имени Тараса Шевченко (Киев).

Украинская биографистика = Biographistica ukrainica. – Киев, 2016. – Вып. 13. – С. 99–110.

В статье на основе архивных материалов изложены некоторые аспекты биографии выдающегося украинского ученого И. Г. Шовкопляса, его педагогической деятельности в Киевском государственном университете имени Т. Г. Шевченко. Автор пытается

проаналізувати цю сторінку життя дослідника в контексті людських взаємодій в межах жорсткої радянської системи.

Ключевые слова: И. Г. Шовкопляс, основы археологии, кафедра археологии и музееведения, Киевский университет.

=====
«Археолог. ... Іван Гаврилович Шовкопляс є постаттю знаковою в археології. ...Саме він збагатив археологічну науку матеріалами верхньопалеолітичних стоянок Мізин, Радомишль, Доброничівка, які сьогодні входять до золотого фонду української археології. ...І. Г. Шовкопляс у своїх дослідженнях йшов від власних практичних здобутків до цілком логічних і достовірних теоретичних висновків і побудов, що є яскравим прикладом того, яким мусить бути справжній академічний учений.

Викладач. ...Далеко не кожен, хто прослухав курс археології, став археологом, але саме Іван Гаврилович сумів прищепити їм любов до цієї науки, і всі вони згадують його як прекрасного оратора, доброзичливого викладача, людину енциклопедичних знань...

Музеєзнавець. Створені ним музеї, розділи експозиції, пам'ятники відомі не лише світовому співтовариству, але й широким колам громадськості в Україні» .

*Л. В. Кулаковська,
2011 р., Київ.*